

Crònica

L'alternativa a «Una, grande y libre»

Des de final d'abril fins a mitjan juliol s'ha exposat a la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa una remarcable exposició que portava per títol «Art a Olot durant el franquisme i la transició a la monarquia parlamentària» i que volia ser una primera aproximació a aquest període de la nostra història recent.

L'objectiu de l'exposició no era mostrar què s'havia fet a la ciutat d'Olot durant els quaranta anys referenciats, de 1939 a 1979, en què el nombre d'artistes plàstics va ser molt nombrós, i menys encara ensenyar obra de tots ells, sinó escollir les aportacions que s'han considerat representatives per a un determinat discurs expositiu, on es feia palès que, lluny dels tòpics, pràcticament sempre hi va haver una actitud receptiva cap a les tendències artístiques emergents, malgrat totes les limitacions que havien de patir.

S'ha tingut especial interès a escollir uns autors i unes obres que il·lustressin les realitats artístiques de les diferents conjuntures per les quals va passar el país. D'aquesta manera s'han evidenciat elements inèdits, que alhora s'han relacionat amb corrents culturals del moment.

L'exposició s'articulava en tres períodes, el primer dels quals abraçava dels anys de la postguerra fins als darrers anys quaranta, i el

tret més significatiu del qual era la involució que va viure la societat amb la instauració d'un sistema d'inspiració feixista. En aquest apartat es mostraven per primera vegada dues teles d'un olotí constructivista abstracte fins ara desconegut: Virgili Batlle Vallmajó, que va pintar durant el seu exili a França. L'interès que desperta l'obra d'aquest artista requereix un estudi específic.

El segon bloc mostrava una certa superació de l'ordre artístic dels anys quaranta, encapçalat per Jordi Curós, al qual van seguir Esteve Serrat *Paxinc* i Leonci Quera, així com Marian Oliveras i Frederic Comellas, autors que van del fauisme a l'expressionisme, l'abstracció o l'informalisme.

El darrer bloc s'inicia a final dels anys seixanta i es clou l'any 1979, moment en què s'elegiren els primers ajuntaments democràtics. És un període de fort creixement econòmic, de la societat de consum que comportà una progres-

Escultura de Josep Clarà.

siva contestació envers l'ordre franquista, on van aparèixer els nous realismes, el conceptualisme i diferents formes d'art compromès amb la situació social del moment.

La setantena d'obres exposades, algunes de totalment inèdites, anaven acompanyades d'un exhaustiu recull de documents i material gràfic, que han permès l'edició d'un extens catàleg amb diversos textos dels dos comissaris de la mostra: Albert Batlle i Narcís Selles.

Ha estat una mostra remarcable, d'un extraordinari rigor —característica comuna en altres publicacions i exposicions que havia comissariat N. Selles—, i que posa de manifest l'interès que desperten les exposicions que es generen des dels museus i que estudien períodes de la nostra història.

Joan Sala

L'Institut d'Estudis Catalans, a Banyoles

Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Banyoles. 16 i 17 de juny de 2006.

S'acaba el curs. Les escoles, els ateneus, els esplais, els clubs esportius, les AMPA organitzen colònies, viatges, sortides, partits de futbol entre mestres i alumnes o casats contra solters, sopars i concerts. I l'Institut d'Estudis Catalans es trasllada a Banyoles per celebrar les Jornades de la Secció Filològica. És una bona proposta, aquesta de

realitzar les Jornades de manera itinerant arreu de Catalunya; és una manera d'acostar-se a les diferents realitats socials i lingüístiques, o que les diferents realitats socials i lingüístiques amarin les visions del nostres savis filòlegs.

A Banyoles, el divendres 16 i el dissabte 17 de juny feia una calor que estovava les pedres. La sala

Josep M. Corominas de la Pia Almoina —un autèntic prodigi gòtic, sense aire condicionat i amb una sola finestra que dona a una muralla pseudomedieval— estava plena a vessar de gent que duia vanos, o fotocòpies, butlletins o butlletes que funcionaven com vanos. A dins de la sala, encara hi feia més calor que a fora.

Va inaugurar les sessions acadèmiques el president del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, Jeroni Moner, que va ressaltar els vincles de l'entitat que ell presideix amb l'IEC i va insistir en el compromís comarcalista de l'entitat. Després varen donar la benvinguda a les Jornades Jordi Xargay, president del Consell Comarcal, i Joan Martí, president de la Secció Filològica de l'IEC, el qual, a més, va cronometrar, amb una precisió de bisturí, que les intervencions no passessin dels vint-i-cinc minuts.

Pel que fa als ponents, el predomini va ser marcadament banyolí, ja que almenys vuit dels dotze viuen, han viscut o treballen a Banyoles. Aquest fet també va marcar els continguts de les sessions. Podríem agrupar els temes de les nou intervencions en tres grups: els problemes pedagògics que es troben els mestres amb els joves estrangers, aspectes lingüístics relacionats amb les terres gironines, i refle-

xions de contingut molt més genèric. El primer grup va constar de dues exposicions per part de mestres i professors de secundària del Pla de l'Estany: «L'escola catalana a Banyoles. El pla d'escolarització extensiva», de Rafael Ponsatí i Dolors Guix, i «La rebuda dels joves estrangers a l'aula d'acollida», de Josep Gratacós, Marian Gri i Rosa M. Amorós. Aquestes dues intervencions eren, potser, les que millor acomplien l'objectiu de realitzar sessions itinerants per part de

l'IEC: mostraven de manera nítida quins són els problemes que implica l'arribada massiva de joves

de diverses ètnies i cultures —musulmans, subsaharians, sud-americans, xinesos...—, i quines solucions s'hi aporten, en unes escoles majoritàriament catalanoparlants. Fins fa pocs anys, Banyoles, com Vic o Salt, han estat un oasi d'integració de famílies castellano-parlants que assumien sense prejudici la llengua catalana, en ocasions com a primera llengua; ara el teixit social ha canviat de manera radical i allà on millor es veu és a l'escola. D'això es va parlar el dissabte al matí.

La desaparició del general

A la *Història de Girona* (CCG Edicions, 2006), de 676 pàgines, el general Mariano Álvarez de Castro només hi ocupa deu ratlles. A la *Història del Gironès* (Diputació de Girona, 2002), de 902 pàgines, el seu nom ni tan sols hi apareix. Els últims vestigis del seu record s'esvaeixen progressivament. A Banyoles acaben de descavalcar-lo d'un dels grans carrers de la ciutat, perquè no tenia cap tipus de vinculació amb la capital del Pla de l'Estany i el seu nom «és molt poc escaient amb els valors democràtics». L'artèria urbana que li era dedicada es dirà des d'ara «Avinguda dels Països Catalans».

També a Girona, fa disset anys, el nom de la «Residencia Sanitaria Álvarez de Castro» va ser substituït pel d'«Hospital Josep Trueta». La primera denominació, imposada pel franquisme, responia a la resurrecció del mite dels setges com a eina de propaganda ideològica del règim. Al llarg de trenta-tres anys, l'ombra d'aquell militar sense misericòrdia va presidir la ciutat dels malalts, i van haver de passar més de deu anys de democràcia i d'autonomia per poder esborrar de la façana de l'hospital un nom tan poc hospitalari.

La figura d'Álvarez ja no es pot acollir ni tan sols a l'atenuant de la demència: la tesi pretesament científica esgrimida per Diego Ruiz en el pamflet *La locura de Álvarez de Castro* es troba avui completament desacreditada. El fet que actués, doncs, en ple ús de les seves facultats mentals no fa més que fixar el veritable perfil de la seva personalitat.

No sabem quin paper exercirà la memòria del general granadí en la cada vegada més propera commemoració del bicentenari dels setges napoleònics. A Girona, on durant tants anys va ser objecte d'elogis desaforats, la seva fama també s'ha anat apagant. No té estàtua jacent en el mausoleu de l'església de Sant Feliu, i el seu nom no figura en les làpides del monument de la plaça de la Independència; l'escultura que corona aquell memorial no és la d'ell, sinó la d'un Palafox comprat de segona mà després de ser rebutjat per Saragossa. I la placa que, a la plaça de la Catedral, commemora la seva estada a la casa Pastors, porta una inscripció que s'ha fet pràcticament invisible per les inclemències —o la clemència— del temps.

Narcís-Jordi Aragó

El segon grup d'intervencions es van centrar en temes relacionats amb les terres gironines: «Les llegendes de l'estany de Banyoles», d'Àngel Vergés; «Qüestions de toponímia del Pla de l'Estany», de Joan Fort; «L'Atles literari de les terres de Girona», de Mariàngela Vilallonga, i «El gironí i la pronúncia estàndard», de Joan Julià i Muné. D'aquest conjunt de xerrades, la que va despertar més la curiositat del públic va ser, segurament,

la presentació que va fer Mariàngela Vilallonga dels volums i el lloc web de l'*Atles literari*, una obra promoguda per la Diputació de Girona que ha passat massa desapercebuda en uns àmbits que, com es va demostrar a les Jornades, van rebre-la sorpresos i admirats.

El tercer grup el van formar tres xerrades de caire més genèric, en algun cas especialitzat («Criteris lingüístics per a la justificació de les

transmissions lèxiques del català», de Marta Prat), i altres de més intel·lectuals —entenent la parauleta com unes reflexions profundes i rigoroses que obren més camps de reflexió i preguntes sovint sense resposta clara—: «Malalts de llengua: llengües, fronteres, magnituds», de Josep M. Nadal, i «Les polítiques de la diversitat cultural i les institucions internacionals», de Josep Gifreu.

Les sessions acadèmiques van acabar el dissabte al migdia. I mentre els membres de l'IEC continuaven la visita a la comarca iniciada el divendres al matí i rebien explicacions dels llocs que veien, a la Sala Josep M. Corominas, buida, les parets patrícies regalimaven escalf. Perquè a dins la sala hi feia molta més calor que a fora. Devia ser la passió per la llengua, per la nostra llengua.

Xavi Xargay i Oliva

Chez Tomàs

En els seus últims anys, Tomàs Cervera deia que mirava d'escriure cada dia una estona perquè «en aquest país, hi ha molta història per explicar», i hi afegia: «si les meves vivències poden servir perquè algú aprengui alguna cosa, ja em donaria per satisfet». Ara, algun d'aquells papers deu haver servit de base perquè Mariona Cervera, la seva filla petita, hagi escrit *Chez Tomàs*, un llibre que vol ser «amè i divertit» i que l'autora situa així: «més a prop de la personalitat del meu pare que d'una biografia exhaustiva i rigorosa». I com era Tomàs Cervera? Bohemi i despreocupat, amb un carisma extraordinari, tal com escriu Lluís Molinas en el número 13 de la *Revista del Baix Empordà*; partidari de passar les nits de festa, en comptes d'aturar-se a saber qui era Franco, com va recriminar-li Rosa Laviña i com ens recorda Evarist Puig en un altre article d'aquella *Revista*; amic de Manel Bisbe, el *Gitano* de la Costa Brava, gran consumidor de cerveses «fresques», en deia—, ballador de primera, ànima de molts saraus, de la Turraia i del Camaval.

Durant anys Madame Zozó i, sobretot, Chez Tomàs, el seu local de Llafranc, van ser una illa a part, un lloc diferent, una altra manera d'entendre la nit, la gresca, la promoció del turisme i la vida. Avui, que han passat els anys i que tot això ha anat riu avall, com hi ha anat també l'antifranquisme, la progressia i moltes actituds compromeses i cíviqes, és curiós comprovar com més d'un d'aquells comportaments i punts de vista que semblaven excèntrics de Tomàs Cervera s'han escampat com una taca d'oli. Resulta, doncs, que amb aquell petit món de la primera Costa Brava ha acabat passant el mateix —amb algunes diferències, si es vol— que amb el d'aquella *pijeria* del carrer Tuset de la Barcelona dels anys seixanta. Però, tal com també podríem dir de la *movida* madrilenya de vint anys enrere, aquella *pijeria* ja ha estat més mitificada, més estudiada i, doncs, més assumida i més entesa. No em sembla que de Chez Tomàs, de Madame Zozó i d'altres pocs locals de la Costa Brava d'aquells anys es pugui dir també això mateix amb igual contundència. De moment, el llibre de Mariona Cervera n'és només un tast superficial, suggeridor i massa imprecís. Aniria bé que algú anés més a fons i que ens en servís l'última copa.

Xavier Cortadellas

Cor d'exiliats

El dissabte 20 de maig, una seixantena de gironins varen refer la ruta dels exiliats catalans a la Catalunya Nord. La visita, organitzada per l'Arxiu Històric de Girona, va disposar de l'acompanyament i explicacions de Salomó Marquès i també d'Assumpta Montellà en la darrera etapa del viatge.

No era el febrer, ni feia fred, ni estem en guerra, ni teníem gana, però el mesatge i les paraules de Salomó Marquès varen aconseguir posar-nos ben aviat en situació. A les envistes de les Alberes, passat Figueres, els testimonis escrits recuperats, les paraules i les dades històriques aportades ens varen